

Vår dato: 11.12.2006 Vår referanse: 06/165
Deres dato: Deres referanse:

Saksbehandler:
Kjærstin Åstveit

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep

0032 OSLO

Oppfølging av NOKUTs evaluering av allmennlærerutdanningen

Nasjonalt råd for lærerutdanning (NRLU) har på flere rådsmøter og flere arbeidsutvalgsmøter drøftet hvordan evalueringen av allmennlærerutdanningen bør følges opp. Dette arbeidet startet allerede da midtveisrapporten ble lagt frem i september 2005, og har blant annet resultert i et strategiseminar der alle dekanene som har allmennlærerutdanning deltok. Hensikten med dette seminaret var nettopp å diskutere mulige tiltak og dele erfaringer rundt iverksatte tiltak for å følge opp midtveisrapporten.

Vi setter pris på at statsråden inviterer til dialog om oppfølging av evalueringsrapporten. Vi ser den gode kontakten vi har med Kunnskapsdepartementet som avgjørende for å få iverksatt gode tiltak for allmennlærerutdanningen.

Som en interesseorganisasjon for alle de offentlige lærerutdanningene, kan vi ikke gå inn på enkeltinstitusjonsnivå. Vi går derfor ikke inn på det vi ser som et klart institusjonsansvar i dette dokumentet. Et eksempel på slikt ansvar er evalueringsrapportens påpekning av at det må legges mer ressurser i å utvikle kvalitetssikringssystem som kan gi de nødvendige nøkkeltall og oversikt over ressursbruk. NRLU støtter dette og mener det er bekymringsfullt når kvalitetssikringssystemene ikke gir oss de (kvantitative og kvalitative) svarene vi trenger for å dokumentere svakheter og gjøre utdanningene bedre.

Vi er kjent med at lærerutdanningene i lengre tid har jobbet for å konsolidere den nye allmennlærerutdanningen og at det er et økt fokus på forholdet mellom teori og praksis i allmennlærerutdanningen. Noen høyskoler og universitet har innført ordninger der de ansatte i perioder hospiterer i grunnskolen. Videre bruker institusjonene nå mer av FoU-midlene til praksisbaserte oppdrag. Det er også stor aktivitet i forhold til å delta i de nye forskningsprogrammene og skoleutviklingsprogrammene. For eksempel måtte, ifølge programstyret for forskningsprogrammet "Praksisrettet forskning om læring", mange interessante og svært gode søknader avvises fordi det ikke var tilstrekkelige med midler.

Nasjonalt råd for lærerutdanning foreslår i dette dokumentet tiltak rettet mot fellesutfordringer vi ser de fleste allmennlærerutdanningene har. Mange av punktene vi nevner vil også etter all sannsynlighet gjelde for alle lærerutdanningene, ikke bare for allmennlærerutdanningen. Allmennlærerutdanningen er i fokus, men der det er

innlysende at det som omtales gjelder alle lærerutdanningene brukes dette som referanseramme.

Med denne bakgrunnen, og basert på møter med statsråden og diskusjoner i NRLU, følger våre kommentarer til evalueringsrapporten og forslag til oppfølging av rapporten fra departementets og NRLUs side.

Allmennlærerutdanningens rammer

Nasjonalt råd for lærerutdanning har drøftet dagens rammeplan for allmennlærerutdanning i rådet. Det er tilfredshet med den friheten rammeplanen nå gir institusjonene. Når NOKUT peker på at denne friheten ikke er fullt utnyttet, så kan dette delvis skyldes at det ikke er så lenge siden den siste rammeplansendringen trådte i kraft. En av punktene NOKUT peker på når det gjelder å ikke utnytte den økte friheten er at alle allmennlærerutdanningene følger det samme "2+2 løpet". Dette kan være en berettiget kritikk, men rådet vil likevel peke på at det gjennom diskusjoner har vist seg at det er relativt store forskjeller internt mellom de forskjellige allmennlærerutdanningene. Noen peker på at 3 + 1 også kan være en beskrivelse av modellen fordi praksis over 3 år kan gi en god sammenheng i utdanningen. Det siste året gjennomføres i flere tilfeller ved en annen høyskole eller universitet og kan derfor framtre som mer løsrevet enn planverket forutsetter

Nasjonalt råd for lærerutdanning mener at målformuleringene i rammeplanen for allmennlærerutdanningen bør revideres og presiseres, blant annet på bakgrunn av arbeidet med Kunnskapsløftet og NOKUTs evaluering. Vi ber derfor departementet initiere et arbeid for å gjennomgå disse.

NOKUTs evalueringsrapport peker på allmennlærerutdanningen som "nærmest en umulighet" med tanke på hva utdanningen skal dekke i bredde- og dybde. Bredde- og dybdeproblematikken bør tas opp på nytt. Vi ser for oss at dette kan medføre både endringer i rammeplanen og også i kompetanseforskriften. Departementet må initiere et slikt arbeid. Vi er kjent med at departementet vurderer endringer i kompetanseforskriften og vi imøteser dette arbeidet som vi tror vil være veldig viktig for allmennlærerutdanningen.

Forholdet mellom teori og praksis

Et kjent problem i lærerutdanningene er forholdet mellom teori og praksis. Dette er ikke et særnorsk problem, men et problem de fleste lærerutdanninger i Europa sliter med (jfr. bl.a. rapporter fra The Association for Teacher Education in Europe). NOKUT beskriver i evalueringsrapporten det som om teori og praksis ofte eksisterer i to separate kretsløp i allmennlærerutdanningen. NRLU har drøftet dette i flere møter med Utdanningsforbundet. En uformell arbeidsgruppe, bestående av representanter fra Kunnskapsdepartementet, Utdanningsforbundet, Kommunenes Sentralforbund, Studentenes Landsforbund og Nasjonalt råd for lærerutdanning vil foreslå følgende tiltak:

Det lyses ut midler til en ekstern organisasjon som får i oppgave å undersøke lærerutdanningenes kostnader til praksis. Det vil bli foreslått å undersøke alle typer lærerutdanninger, og at det velges ut et representativt antall. Hensikten er å kartlegge økonomien i praksis og også å få mer kunnskap om hvordan praksis og praksissamarbeidet er organisert i institusjonene og hvilke erfaringer institusjonene har med den nye øvingslæreravtalen. Den uformelle arbeidsgruppen vil ha klart forslag til mandat på sitt neste møte, mandag 8. januar 2007. Det vil bli søkt om at Kunnskapsdepartementet godkjenner et endelig mandat og finansierer undersøkelsen.

Basert på resultater fra denne undersøkelsen, vil det bli foreslått å gjennomføre en ny undersøkelse av kvalitet i praksis for allmennlærerutdanningene.

NOKUT-evalueringen tyder på at det er for lite profesjonsfokus i allmennlærerutdanningen. En av flere antatte årsaker til dette er pedagogikkfagets uklare funksjon og posisjon i utdanningen. Den enkelte institusjon må selv følge opp dette, men NRLU vil bidra til å løfte diskusjonen opp på nasjonalt og nordisk nivå gjennom å arrangere en nordisk konferanse om pedagogikkfagets plass i løpet av 2007. Dette forutsetter finansiering fra Kunnskapsdepartementet, og vi ønsker å diskutere dette videre med departementet før vi starter planlegging av en slik konferanse.

Nytilsatte lærere

På samme måte som nyutdannede ingeniører og sykepleiere trenger opplæring når de begynner i ny jobb, så gjør også lærere det. Nyutdannede lærere skal ut i en virkelighet som er forskjellig fra utdanningssituasjonen, og må gjennom erfaring lære seg å beherske seg denne virkeligheten. Utdanningen må gi allmennlærerstudentene faglig kompetanse til å skjøtte undervisningsoppgavene sine på en god måte. Den må også gi studentene et godt utgangspunkt for å utvikle profesjonskunnskap og profesjonsidentitet, noe som særlig kombinasjonen mellom teori praksis i studiene skal bidra til. Forventningene og kravene til allmennlærerutdanningen skal være høye, men de må også være realistiske. Derfor er det gledelig at prosjektet veiledning av nyutdannede lærere fortsetter. Dette fikk positiv respons, noe som synliggjør behovet for å ta godt imot nye lærere. Nasjonalt råd for lærerutdanning mener oppfølging av nytilsatte lærere er viktig av mange grunner, både for å implementere den faglige kunnskapen utdanningen har gitt på en god måte i praksis – og fordi vi vet at mange av de som slutter i læreryrket gjør det i løpet av de første årene de arbeider som lærer. Å ikke ivareta de nye lærerne på en god måte vil etter all sannsynlighet være mye mer ulønnsomt enn å bruke midler på introduksjons- og støttetiltak. Nasjonalt råd for lærerutdanning mener derfor slike tiltak bør innføres for alle lærere som en normalordning.

Det kan være grunn til å stille spørsmålstegn både ved ”tilsettingskompetansen” i kommunene og ved i hvor stor grad økonomiske argumenter veier tyngst ved tilsetninger av lærere. Vi får meldinger om at studenter som vurderer å ta mastergrader spesialtilpasset for grunnskolen, vegrer seg fordi de er redde for å ”prise seg ut” av arbeidsmarkedet; det vil si at de er redde for at det skal bli for dyrt for kommunene å ansette dem.

FoU

Undervisningen ved universitetene og høyskolene skal være forskningsbasert. NRLU har i flere år arbeidet for å få en forskningsinnsats rettet mot våre områder, og er tilfreds med satsingen som nå gjøres. De nye forskningsprogrammene i regi av Forskningsrådet og utviklingsprogrammene i regi av Utdanningsdirektoratet vil gi oss ny og viktig kunnskap. Det gjøres også en stor innsats på institusjonene for å heve personalets kompetanse, noe som også berømmes av NOKUT. Vi antar at den økte kompetansen også vil bidra til å øke forsknings- og utviklingsarbeidet ved lærerutdanningsinstitusjonene.

Utdanningsdirektoratet har ansvar for implementeringen av Kunnskapsløftet. NRLU har flere ganger uttrykt bekymring for hvordan ressursene fordeles i implementeringen. Vi stiller spørsmål ved kommunenes etterspørsel av faglige tilbud fra private aktører. Slikt samarbeid vil være rent økonomisk basert fra de private aktørenes side, og når samarbeidsprosjektet opphører, opphører også samarbeidet. Muligheten for å skape gode samarbeidsrelasjoner mellom lærerutdanningsinstitusjonene og skolene og å ivareta kompetansen en har tilegnet seg innenfor sektoren blir borte. Vi mener dette er uheldig både for skolene og for

lærerutdanningsinstitusjonene. Videre mener vi at det er uheldig at institusjonene som utdanner lærere ikke er tilgodesett med utviklingsmidler og kompetansehevingsmidler for å ivareta sine oppgaver i Kunnskapsløftet.

Vi gjennomførte en kartlegging av hvordan lærerutdanningsinstitusjonene hadde tatt tak i arbeidet med Kunnskapsløftet i 2005. Vi holder nå på med å innhente oppdatert informasjon om dette fra våre medlemsinstitusjoner. NRLU vil, ved å bruke vår egen kartlegging og Fafo-rapporten om Kunnskapsløftet avlevere en rapport til Kunnskapsdepartementet i løpet av januar 2007. Her vil vi informere om utviklingen av Kunnskapsløftet, sett fra NRLUs medlemsinstitusjoners side. Vi håper også at vi kan gi anbefalinger om hvordan målene som er satt for Kunnskapsløftet kan oppnås for lærerutdanningsinstitusjonenes del.

Et viktig punkt i NOKUTs evaluering gjelder utvikling av fagene og fagenes identitet og tilhørighet. NOKUT mener det er en svakhet for lærerutdanningene at den faglige utviklingen, akademiseringen, har blitt ivaretatt av aktører utenfor lærerutdanningene. Nasjonalt råd for lærerutdanning støtter denne vurderingen, og mener det er viktig at lærerutdanningsfagene blir ivaretatt og videreutviklet innenfor utdanningene.

Dersom departementet støtter dette, og dersom en virkelig mener noe med kompetanseheving og fagutvikling innenfor allmennlærerutdanningene, bør det på statsbudsjettet for 2007 avsettes øremerkede midler til en professorstilling og en stipendiatstilling ved hver avdeling som tilbyr allmennlærerutdanning.

NRLU vil fortsatt sette fokus på faglige problemstillinger, blant annet gjennom å arrangere årlige fagseminar for lederne for lærerutdanningsinstitusjonene, både for å gi informasjon om ny forskning og for å drøfte forsknings- og utviklingsrelaterte tema.

For å videreutvikle lærerutdanningen og for å styrke samarbeidet mellom lærerutdanningen og skolene, må departementet sikre at det avsettes midler til nye utviklings- og prøveprosjekt generelt, og til å styrke samarbeidet mellom UH-sektoren og skole-/barnehageeier spesielt.

Ledelse av profesjonsutdanningene

Nasjonalt råd for lærerutdanning mener at ledelse av alle lærerutdanningene må ha en tydelig forankring i institusjonsledelsen og at ledelsen må ha kunnskap nok til å lede disse på en god måte. Universitets- og høyskolerådet har utviklet ”dekanskolen” og ”rektorskolen” for å styrke ledelsen av de høyere utdanningsinstitusjonene. Det har blitt gitt gode tilbakemeldinger på disse tilbudene og mange av deltakerne på dekanskolen har vært ledere for lærerutdanningene. I høst ble direktørskolen startet opp.

NRLU vil fremme en sak for UHR der vi ber om at den neste dekanskolen styrkes med en spesifikk del rettet mot ledelse av profesjonsutdanninger. Denne delen bør være åpen for alle NRLUs dekaner. Et slikt tilbud kan eventuelt iverksettes til neste høst, når vi vet det vil være en rekke nye dekaner for våre utdanninger. Basert på erfaringer fra dekanskolen, må det også vurderes å implementere dette i rektorskolen, for de av rektorene som har profesjonsutdanninger i sin portefølje.

Krav til studentene

Nasjonalt råd for lærerutdanning har flere ganger diskutert hvilke krav som stilles til studentene i lærerutdanningene. NOKUTs evalueringsrapport og andre undersøkelser (for eksempel StudMag) tyder på at disse kravene med fordel kan styrkes. Mange lærerutdanningsinstitusjoner har gjort en

jobb her og møter nå studentene med enda tydeligere og klarere krav helt fra starten av studiet. Vi mener det har en ødeleggende virkning for studentene og deres holdning til studiet dersom det ikke stilles klare krav til dem. Samtidig er dette et ansvar som ligger på institusjonsnivå.

NRLU fikk midler til å arrangere regionale konferanser med implementeringen av Kunnskapsløftet som tema i 2006. Dette tiltaket fikk veldig gode tilbakemeldinger, blant annet som nettverksbygging og kompetansedeling/kompetanseheving. Vi vil i 2007 søke departementet om midler til å avholde en større konferanse med krav til allmennlærerstudentene i ulike fag som tema. Vi ser for oss at en slikt faglig konferanse kan bruke kunnskap fra det såkalte "Tuning-prosjektet" og mener det vil være viktig å forsøke å harmonisere krav til arbeidsomfang i fagene og på tvers av institusjonene. Dette vil også bidra til å sette fokus på krav til studenter og klargjøre hvilke krav som er rimelig å stille – og hvilke som stilles i dag. Det vil kreve mye ressurser å planlegge og gjennomføre dette på en god måte. Vi er helt i startfasen av denne diskusjonen, men tror dette er et viktig arbeid. Vi vil komme tilbake med mer informasjon og en søknad til departementet om å støtte en slik konferanse på starten av neste semester.

I NOKUTs evalueringsrapport pekes det på at skikkethetsvurdering ikke benyttes i særlig grad. NRLU har drøftet skikkethetsproblematikken flere ganger. Dersom en student blir vurdert uskikket, har denne mulighet til å få prøvet sin sak for retten, med full støtte. Institusjonene får store utgifter i slike saker. Diskusjonen som har gått i sektoren om at institusjoner kan la studenter bestå eksamen for å få studiepoengmidlene (noe karakterstatistikken viser ikke er tilfellet), blir økonomisk sett bagatellmessig i forhold til det én enkel skikkethetssak kan komme til å koste. Institusjonene blir økonomisk straffet for å ta ansvar og ikke godkjenne uegnede lærerstudenter. Skikkethetssaker kan i verste fall påføre institusjonene utgifter i mange hundretusenkroners klasse i tillegg til å kreve store personalmessige ressurser og ofte medføre belastninger for såvel personale som medstudenter. NRLU vil, via UHR, sende en sak til departementet der vi gjør oppmerksom på de store økonomiske konsekvensene skikkethetssaker kan gi for lærerutdanningsavdelingene som tar sitt ansvar på alvor.

En eventuell femårig allmennlærerutdanning

Nasjonalt råd for lærerutdanning har flere ganger diskutert om allmennlærerutdanningen bør gjøres femårig. NOKUT anbefaler dette i sin evalueringsrapport, og viser blant annet til Finland, der alle lærerutdanninger er femårige. For å gi et bilde av aktuelle mastergradstilbud har NRLU laget en oversikt over hvilke tilbud som finnes i dag som kan være relevante påbygninger for allmennlærerstudenter. Denne er allerede oversendt departementet til orientering.

Basert på diskusjoner i rådet, virker det også som om de fleste av NRLUs medlemmer vil gå inn for en femårig allmennlærerutdanning. Foreløpig har vi konkludert med at dette er en omfattende sak som vil trenge skikkelig utredning. Vi mener ikke at dette er den viktigste diskusjonen for lærerutdanningene nå, og ser en eventuell femårig allmennlærerutdanning som et resultat av oppfølgingen av de andre punktene i evalueringsrapporten.

Flerkulturell satsing

Vi er enig med NOKUT i at det er viktig å styrke arbeidet med flerkulturell rekruttering til (allmenn)lærerutdanningene. Det eksisterer allerede et samarbeid mellom syv høyskoler om en tospråklig bachelorgrad. Rådet vil bidra til at lærerutdanningene får spesifikk informasjon om disse studentenes kompetanse, for å gjøre dette kjent i lærerutdanningsinstitusjonene nå når mange av disse kandidatene skal ut på arbeidsmarkedet (sommeren 2007). Vi avventer en eventuell satsing fra departementet på flerkulturell rekruttering og mener dette vil være svært viktig å prioritere.

Samarbeid mellom flere aktører

Vi har et godt samarbeid med Kunnskapsdepartementet, og ser dette som nyttig og viktig. Vi vil bidra til et enda tettere samarbeid med Utdanningsdirektoratet og har allerede tatt initiativ til dette. Det blir jevnlig orientert om Forskningsrådets forskningsprosjekt for å øke bevisstheten om dagsaktuell forskning og kunnskapsgrunnlaget vårt. Vi arbeider for å få tettere kontakt og bedre informasjonsflyt mot SIU, spesielt med tanke på prosjektet "Lærerutdanning Sør-Nord". Vi arbeider også for å bedre kontakten mot de statlige kompetansesentra og mot Kommunenes Sentralforbund. Vi prioriterer dette for å få til en best mulig samordning av tiltak og for at midler som investeres blir brukt på en slik måte at det både fører til økt kunnskap og kompetanseheving både for den enkelte forsker, for institusjonen og for studentene.

Institusjonenes rapportering om oppfølging av NOKUTs evaluering

Vi er tilfreds med statsrådets påpekning av at en styrking av allmennlærerutdanningene også må ha en klar forankring i institusjonenes øverste ledelse. Også NOKUT peker på dette, og Nasjonalt råd for lærerutdanning støtter det fullt ut. Vi ser dette som nødvendig for å få prioritet rundt arbeidet med kvalitet og for å synliggjøre allmennlærerutdanningene i institusjonene.

Vi er kjent med at Kunnskapsdepartementet vil kreve at alle institusjoner som har allmennlærerutdanning lager oppfølgingsplaner der de synliggjør hva de gjør for å styrke sine allmennlærerutdanninger. Oppfølgingsplanene må både ha utgangspunkt i de generelle utfordringene som fremkommer i NOKUTs hovedrapport – og i de spesifikke utfordringene i institusjonsrapportene. Det bør videre settes krav til oppfølgingen at den får form av konkrete handlingsplaner slik at det er mulig å rapportere på resultatene av tiltakene. NRLU mener at institusjonenes styrer må stille seg bak oppfølgingsplanene og formelt godkjenne dem, før de sendes til Kunnskapsdepartementet.

Et av mange eksempler på betydningen av å heve dette opp på institusjonsnivå, er at en da kan få en diskusjon om institusjonens bruk av FoU-tid. Departementet bør vurdere om allmennlærerutdanningenes bruk av FoU tid er et punkt institusjonene skal rapportere tilbake på i sine oppfølgingsplaner. Dette vil både være en interessant oversikt, og bidra til å øke bevisstheten av ressursbruken i allmennlærerutdanningene. Vi har allerede sendt brev til departementet der vi ber om at oppfølgingsplanene ikke gjøres for detaljerte eller standardiserte. Da vil det lett bli vanskelig å ivareta den enkelte utdanningens særlige utfordringer og både mulighet til selvstendighet og refleksjon kan fort komme i bakgrunnen. Evalueringen må implementeres i institusjonene, og dette arbeidet er det bare institusjonene selv som kan gjøre.

Vennlig hilsen

Bjørn Berg
leder NRLU

Kjærstin Åstveit
sekretær NRLU